

PRÒLEG

La generació de la hiperresponsabilitat, creixent envers el nivell de reparació de la realitat

DOLORS REIG HERNÁNDEZ (@DREIG)

És l'autora principal de l'espai «El caparazón». Treballa actualment com a freelance en tasques de conferenciant i consultora, i ha estat professora per a diferents empreses, institucions, universitats, escoles de negoci (UPF, UOC, INESDI)... També forma part de diversos comitès científics, editorials en àmbits de pensament, coneixement, innovació, cultura, tendències a Internet, etc. i col·labora en diferents mitjans de comunicació i consells d'experts (Televisió Espanyola, Televisió de Catalunya, Cadena SER, Senat espanyol, Organització d'Estats Iberoamericans, Pla Nacional de Valors de Catalunya, Govern de Xile, Comitè Assessor de la Generalitat de Catalunya en Competències Digitals, etc.).

Llicenciada en Psicologia Social, Màster en Inserció Laboral, Multimèdia i Desenvolupament Web, participa freqüentment en diferents publicacions i esdeveniments sobre els temes que domina: dinamització de comunitats, xarxes socials, web social, tendències a Internet, empresa 2.0, *social media*, innovació social, educació, noves professions, etc.

Ha publicat *Socionomía*, sobre la societat augmentada, centrat en Internet com a potenciador de la sociabilitat, i *Los jóvenes en la era de la hiperconectividad*, entre d'altres.

El dos mil vint serà recordat per moltes coses negatives, segur, però també per alguna positiva, fins i tot, transformadora: el desenvolupament d'una nova generació de joves que, precedida pel fenomen Greta Thunberg, suposarà, crec, un canvi qualitatiu en la naturalesa sociocultural dels éssers humans i de les seves formes de comunicació i d'organització i, per tant, a llarg termini, de la configuració de la intersubjectivitat i de la realitat social. És una evolució, alhora, de la generació Z. Si aquesta darrera exagerava en ocasions els usos de les tecnologies de la informació i la comunicació, les adoptava de forma acrítica en massa i les feia imprescindibles en la seva vida, la generació nova en redimensionarà la importància i les domesticarà sota els principis i valors humans essencials apresos durant la crisi global viscuda amb la pandèmia. Serà la generació de la responsabilitat en el sentit de l'ús responsable de les noves tecnologies i alhora en molts altres sentits.

Donàvem fi a la sèrie de generacions X, Y, X i partíem d'una generació Z, que havíem definit com la darrera de les generacions que feia ús de la llibertat, entesa com a infinitat d'opcions, en positiu, negatiu o neutre, que ens han proporcionat Internet i les tecnologies. I definia un ésser humà molt més complex, capaç de triar, en el mar infinit d'Internet, característiques de qualsevol de les generacions definides fins ara i que fan obsolet el mateix concepte estereotipat de *generació*.

Llavors va arribar el virus inesperat i tot va canviar.

Deia Oscar Wilde que tots vivim al

fons d'un pou profund, però només alguns trien mirar amunt i veure algun raig de llum. I són moltes les coses negatives del virus i tot n'estam molt cansats, però també hi ha alguna cosa positiva que cal observar i potenciar. I és que, amb la malaltia i les conseqüències que té, amb el confinament al qual tots ens hem enfrontat, infants i joves, els nostres protagonistes, han crescut i han incorporat algunes coses noves i molt importants al bagatge de competències tecnològiques treballades els darrers anys.

Vivíem en un context gairebé neoluddita, de desconfiança generalitzada envers les TIC, ja que consideràvem que els nostres infants i joves hi estaven perduts, eren addictes a unes tecnologies que ens deshumanitzaven. El mateix concepte de *nadiu digital* com a persona que domina les TIC es posava en dubte. Potser sí que els nostres infants i joves havien nascut després d'aquestes noves tecnologies i les dominaven per als moments d'oci i d'usos infantils i adolescents, però no era així en el cas de l'aprenentatge, les futures competències laborals, etc. Suposar que les competències digitals es transferirien a aquests àmbits de manera automàtica, gairebé màgica, resultava un absurd. Els nadius digitals, així, lluny de resultar privilegiats en l'ordre social, necessitaven la intervenció adulta per fer un ús seriós de les possibilitats que oferien Internet i les xarxes. El coronavirus va accelerar la revolució tecnològica i va consolidar el que s'ha definit com a *societat postdigital* (on ja resulta indistingible el que és digital de la realitat). Ara, tots, els joves abans demonitzats o ara els grans hiperconnectats, els na-

dians, els immigrants o els naufragats, en un context d'aïllament social, escolar, laboral, obligats per unes circumstàncies extraordinàries i sobtades, hem tornat o bé cíborgs o bé aprenents de cíborg, hem necessitat de manera vital la informació, el suport a les relacions personals i familiars, la realització personal i professional que ens poden proporcionar les tecnologies.

Es tractava, ho dèiem els evangelitzadors de les TIC a les escoles, d'establir una col·laboració més horitzontal entre els sabers dels grans i les destreses dels joves. I són aquests darrers ara, més que mai, els (altre cop) «responsables» de traspassar-nos, a tots, els superpoders adquirits en anys d'usos de xarxes socials, Internet i de la resta de noves tecnologies.

No és aquest l'espai per definir de forma exhaustiva les potencialitats de les noves eines (en veureu nombrosos exemples en forma de joves influenciadors, programes de suport a la diversitat, etc. en l'Anuari), però sí cal recordar l'evolució en els darrers anys del potencial dels éssers humans connectats (a Internet, a xarxes socials, a videojocs, etc.) en termes de participació (política, en comunitats d'interessos), desenvolupament de la sociabilitat, expressió (domini dels llenguatges multimèdia amb el vídeo al capdavant), llibertat (expressió de la diversitat), suport emocional, possibilitats per a l'aprenentatge permanent i gratuït, creativitat, etc.

Consider la metàfora del superpoder especialment adequada quan parlem de joves que han crescut i han passat el confinament, en molts casos, videojugant. Llegireu en l'Anuari, en l'article de Miquel Àngel Ballester,

com, segons un informe sobre conseqüències psicològiques de la covid-19 i el confinament, l'ús dels videojocs s'ha incrementat un 65 % en el grup d'edat de 18 a 34 anys, el doble que en els grups de més edat.

Cal recordar, però, seguint amb els paral·lelismes amb el món dels còmics i videojocs, que parlem de poders susceptibles de ser emprats per superherois, però també per supervilans i que seran, en tot cas, els valors, l'educació, l'educació emocional, el civisme, la cultura, el sentit crític de base els que orientaran els usos d'unes tecnologies molt potents per al creixement personal i per al canvi social, en un sentit positiu o tot el contrari, en un sentit terrible per a la humanitat. Escola, pares i mares serem els encarregats, d'una forma intergeneracional també potenciada durant els confinaments, de construir la inter-subjectivitat de la nova generació.

Responsables de redimensionar la importància de les tecnologies, responsables d'empoderar els grans donant-los suport en el seu ús, recordava aquests dies el concepte d'infants, adolescents, joves de cotó, sobreprotegits i consentits fins a extrems ridículs de pèrdua d'autoritat dels malaurats professors i escola durant les darreres dècades. I contrasta amb força amb el paper, confinat i victimari a què els estats, especialment el nostre, els han relegat. Els nostres infants i joves varen estar, així, mesos sense poder sortir de casa, mesos sense poder gaudir i aprendre dels seus iguals, desenvolupar amb plenitud els mecanismes de socialització que els són imprescindibles. Varen ser les grans víctimes, però també els grans herois

de la covid-19. Històricament ridiculitzats, ignorats, absents de qualsevol plantejament sobre la seva educació, durant l'estat d'alarma i en el context de confinament, a països com Noruega, els governs, màxima expressió d'autoritat pública, demanaven col·laboració a aquests infants i joves. També en un context més proper, el vicepresident del govern espanyol s'hi adreçava i els deia una paraula, merescuda però fins ara inaudita des de les institucions: «gràcies». I no només per la seva perícia tecnològica i col·laboració a l'hora de resoldre la bretxa intergeneracional dramàtica que condemnava a la solitud els nostres grans, sinó també per coses com el confinament per no contagiar-los, pel control emocional (més que els grans, moltes vegades) mostrat durant la convivència enclusió, etc.

Teníem, com vèiem al començament, el terreny ben adobat i parlam d'uns joves (generació Greta) disposats des del principi a sentir-se útils davant una amenaça sense precedents per a la salut dels grans. Dit en unes altres paraules: si la responsabilitat és la capacitat d'assumir les conseqüències de les accions i decisions cercant el bé dels altres a més del propi, el manteniment de la pau familiar, l'amor i la cura que han demostrat respectant el confinament, l'ajuda que ens han donat en l'ús de les TIC, els nostres infants i joves han superat la prova.

La generació R ha assolit un superpoder nou, una habilitat nova amb la qual enfrontar, amb totes les altres, la missió definitiva del canvi de consciència social amb el qual volem despertar d'aquest malson.

I és que, seguint la metàfora *gamer* i parafrasejant la col·lega Jane Mc Gonnigal quan explica el perquè de l'addicció als videojocs (i afegiria, a moltes drogues, a les botellades o a qualsevol altre mecanisme d'evasió), la realitat està trencada, necessitada de la salvació urgent que aquests joves hiperresponsables, si els motivam adequadament, si els proporcionam el potencial de participació que més que mai reclamen, poden protagonitzar.

Caldran, per aconseguir-ho, tot tipus d'habilitats i superpoders. Els vells, que veim afavorits pel canvi de paradigma d'Internet, i els renovats, humans, socials, emocionals, apresos durant el confinament i encara en fase de consolidació.

Escrivia a *Socionomía* (2012) sobre les bondats d'una societat augmentada, enriquida en les relacions entre éssers humans, gràcies a les xarxes socials. Fugia, en aquest sentit, de les visions més pessimistes, tot i que com a psicòloga me'n preocupaven alguns aspectes, entre els quals hi ha la manca d'introspecció afavorida per la hiperconnectivitat permanent: els joves d'avui ja no saben estar tots sols. I la soledat, la introspecció, la creativitat que possibilita, són necessàries per a la salut mental i per al desenvolupament general en qualsevol aspecte.

També em preocupava com ha canviat el concepte de *comunitat*: tot i que a Internet, amb les xarxes socials, podem crear comunitats més grans, amb més persones, o pertànyer a més comunitats quantitativament, qualitativament es caracteritzen per suposar una implicació, uns llaços més febles que els que supo-

sava l'adherència a la comunitat tradicional. Tot i que podem alimentar infinits interessos en infinites relacions a Internet, tot el que era íntim, que suposava un lligam més fort entre éssers humans, trontollava.

Els efectes de la covid han incidit en positiu en ambdós aspectes i també en alguns altres. En el cas de la introspecció, la creativitat i l'autoconeixement que possibilita, els nostres joves, col·lapsats, cremats en alguns moments per un ús sobtat i omnipresent de tecnologies en l'àmbit escolar, han après en primera persona la importància de la desconexió, de tant en tant, per retrobar-se amb un mateix. En el mateix sentit, s'han pogut retrobar amb la família i amb els amics més propers, elements bàsics per a l'educació emocional d'una generació acostumada a vincles més superficials; han tingut l'oportunitat de conèixer-los millor i de cuidar-los com els varen cuidar a ells. Ha reforçat aquest aspecte la dissolució, en molts casos, de la frontera entre l'escola i la casa. La teleformació ha permès que, des de l'escola, s'hagi pogut visibilitzar l'esclatxa, no només digital sinó també ambiental, que pateixen molts de joves, amb dificultats per formar-se des de casa perquè no tenen el nivell de calma, de pau i d'espai psicològic idonis per estudiar.

Per acabar, més enllà de l'entorn familiar, es produeix una tornada a comunitats més assequibles. Tal com dèiem, tot i la dimensió de les comunitats a Internet, capaç de ser instrumental als interessos de les persones en casos de micropagaments, microdonacions solidàries,

proveïments participatius (*crowdsourcing*), etc., la implicació real dels individus no és comparable a la que comportaven les comunitats tradicionals (pensem en els antics gremis, les penyes esportives, les comunitats veïnals clàssiques, capaços de fer suport emocional, qualitatiu, a persones amb problemes). Resultaven, alhora, cercles de confiança que, tot i ser en part substituïts per les xarxes socials (les noves places del poble) en els usos dels joves, no resultaven tan efectius a l'hora de filtrar la informació. Hem tornat, en temps de coronavirus i confinament, a èpoques de notícies enganyses o *fake news*, de manipulació mediàtica i de desconfiança en institucions que no sempre han defensat la salut i la vida; a contrastar la informació més important amb els cercles més propers d'iguals, amb eines com whatsapp, telegram i similars. Qui no ha mirat de contrastar notícies alarmistes o confirmar les normatives canviant de les diverses fases d'estat d'alarma i de confinament a través dels mòbils en els grups d'amics on hi havia sanitaris, membres de cossos policials, informadors fiables, coneguts o amics d'amics en qui confiar...

En definitiva, «No somos tontos», tal com diu el cèlebre anunci i menys en temps de xarxes on podem contrastar la informació amb els nostres iguals.

Sona a anarquisme, però a un tipus nou d'anarquisme, més solidari que els anteriors. Adela Cortina ens ho recorda: «en la lluita per la vida no sobreviuen els més forts, els supremacistes, els que provoquen el conflicte i

la polarització, sinó els que reforcen el valor sagrat del suport mutu».

Som conscient, finalment, que la idea en què bas aquest pròleg contrasta fermament amb la que ens transmeten els mitjans de comunicació de masses els darrers dies sobre joves descontrolats, que no respecten la distància social i que no empren mascaretes. No són la majoria i no deixa de ser comprensible que sigui en aquestes edats quan més necessitat tenen de socialitzar-se, quan més difícil resulten uns sacrificis molt discutits, amb contradiccions evidents entre agents sanitaris, econòmics i socials, i massa utilitzats per polítics de qualsevol marca. Si volem uns joves veritablement responsables haurem d'anar més enllà de donar-los les gràcies i invocar-los en temps de tempesta. Els hem de deixar, també quan torni la calma, participar, deixar agafar les regnes, rejoyenir les nostres societats des d'una col·laboració intergeneracional ja imprescindible. Serà només llavors quan podrem aprofitar el seu potencial de superherois, acumulat i capaç de canviar les coses, construir una consciència social nova, més immune a qualsevol altre virus o amenaça global a la qual volem denominar *humanitat*.

«El pitjor de la pesta no és que mati cossos, sinó que despulla les ànimes en un espectacle horrorós», deia Albert Camus. La realitat està trençada, com bé observava la generació Greta, i pateix en primera persona la generació de la responsabilitat. El

món en què viuen no és un videojoc satisfactori i els joves superherois estan més preparats que mai per *hackejar-lo*. Potser cal deixar, simplement, que hi juguin.